

وظایف زن و مرد نسبت به یکدیگر

مؤلف: شیخ علی دھواری (رحمه الله)

www.Bidary.net

بیداری اسلامی

بسم الله الرحمن الرحيم

حقوق زوجین :

خانواده، خشت اول جامعه است که اگر اصلاح شود، تمام جامعه اصلاح می‌شود، و اگر فاسد شود، تمام جامعه فاسد می‌شود، لذا اسلام توجه زیادی به خانواده کرده و بر زن و مرد چیزهایی را واجب نموده است که سلامت و سعادت آن‌ها را تأمین می‌کند. بنابراین اسلام خانواده را همچون موسسه‌ای می‌داند که دو نفر (زن و مرد) در آن شراکت دارند و مرد مسولیت آن را بر عهده دارد: (الرجال قوامون على النساء بما فضل الله بعضهم على بعض و بما أنفقوا من أموالهم فالصالحات قانتات حافظات للغيب بما حفظ الله) (نساء/۳۴).

« مردان بر زنان سرپرستند- و در جامعه‌ی کوچک خانواده حق رهبری دارند و صیانت و رعایت زنان بر عهده‌ی ایشان است- بدان خاطر که خداوند- برای نظام جامعه، مردان را بر زنان در برخی از صفات برتری‌هایی بخشیده است و- بعضی را بر بعضی فضیلت داده است، و- معمولاً مردان رنج می‌کشند و پول بدست می‌آورند و- از اموال خود- برای خانواده- خرج می‌کنند- پس زنان صالح آنانی هستند که فرمانبردار- اوامر خدا و مطیع دستور شوهران خود- بوده و اسرار- زنا شویی- را نگه می‌دارند : چرا که خداوند به حفظ- آنها- دستور داده است».

اسلام برای هر یک از زن و مرد حقوقی را واجب کرده است که با رعایت آنها، استقرار و پایداری این موسسه و شرکت، تضمین می‌شود و هر یک از زن و شوهر را تشویق کرده است که وظایف خود را انجام دهند و از کوتاهی‌های یکدیگر چشم‌پوشی کنند.

خداوند متعال می‌فرماید : (ومن آياته أن خلق لكم من أنفسكم أزواجا لتسكنوا إليها وجعل بينكم مودة ورحمة) (روم/۲۱).

« و یکی از نشانه‌های - دال بر قدرت و عظمت- خدا این است که از جنس خودتان همسرانی را برای شما آفرید تا در کنار آنان بیارامید و در میان شما و ایشان محبت و مهربانی قرار دارد».

محبت و رحمتی که بین زن و شوهر وجود دارد، بین هیچ دو نفر دیگری دیده نمی‌شود، خداوند سبحان دوست دارد که این محبت و مهربانی بین زنان و شوهران تداوم پیدا کند، لذا حقوقی را برای زنان واجب کرده که رعایت آنها، محبت و مهربانی را- تداوم بخشیده- و آن را از نابودی حفظ می‌کند، خداوند متعال می‌فرماید : (ولهن مثل الذی علیهن بالمعروف) (بقره/۲۲۸).

« و برای همسران- حقوق و واجباتی- است- که باید شوهران ادا بکنند- همانگونه که بر آنان- حقوق و واجباتی- است که- باید همسران - به‌گونه‌ای شایسته ادا کنند».

این کلام با وجود اختصاری که دارد در برگیرنده مفاهیمی است که بیان آنها نیاز به نوشتن کتاب بزرگی دارد. این قاعده‌ای کلی است و تبیین‌کننده‌ی این مسئله است که زن در تمام حقوق با مرد مساوی است مگر در یک مورد که خداوند آنرا در آیه (وللرجال علیهن درجه) «و مردان را بر زنان برتری است» بیان فرموده است.

خداوند بزرگ شناخت حقوق و وظایف زنان را به عرف و عادت‌ی که میان مردم درباره‌ی معاشرت و رفتار آنها با یکدیگر وجود دارد، واگذار کرده است، و شیوه‌ی عرف بین مردم تابع شرایع و عقاید و

آداب و عاداتشان است، پس این جمله میزانی به مرد می‌دهد تا با آن رفتارش را با همسرش در تمام شئون و احوال زندگی بسنجد، پس اگر از او خواست کاری را انجام دهد به یاد آورد که او نیز در مقابل همسرش وظایفی به عهده دارد.

از ابن عباس (رضی الله عنه) روایت است که می‌گوید: (إني لأتزين لإمرأتی كما تتزين لی) (ابن جریر طبری/۲/۴۵۳).

« من خودم را برای همسر می‌آرایم همچنان که او خودش را برای من مزین می‌کند».

مسلمان واقعی به حقوقی که همسرش بر او دارد، اعتراف می‌کند، همچنانکه خداوند متعال می‌فرماید: ولهن مثل الذی علیهن بالمعروف (بقره/۲۲۸).

« و برای همسران- حقوق و واجباتی- است- که باید شوهران ادا بکنند- همانگونه که بر آنان- حقوقی و واجباتی- است که- همسران- به گونه‌ای شایسته ادا کنند». و پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) می‌فرماید:

(ألا إن لكم علی نساءکم حقا ولنساءکم علیکم حقا) (صحیح ابن ماجه/۱/۱۵۰۱ و ترمذی/۲/۳۱۵/۱۱۷۳).

« آگاه باشید همسرانتان بر شما حقی دارند همچنانکه شما بر آنان حقی دارید».

مسلمان فهمیده همیشه تلاش می‌کند که حق همسرش را ادا کند، بدون توجه به اینکه آیا حق خودش را دریافت کرده است یا نه، چون اسلام بر تداوم محبت و مهربانی بین زوجین و فرصت ندادن به شیطان برای پاشیدن بذر اختلاف بین آنان حریص است.

از باب (الدین النصیحة) «دین نصیحت است». اکنون حقوق زن بر مرد را بیان می‌کنیم و پس از آن حقوق مرد بر زن را ذکر می‌کنیم به امید اینکه زوجین از آن درس بگیرند و همدیگر را به حق و صبر وصیت کنند.

(إن لنساءکم علیکم حقا) «به راستی زنان شما بر شما حقی دارند».

حقوق زنان بر مردان عبارتند از:

۱- مرد با همسرش به خوبی معاشرت کند به دلیل فرموده‌ی خداوند متعال: (وعاشروهن بالمعروف) (نساء/۱۹).

« و با آنان-زنان- به خوبی معاشرت کنید». و معاشرت خوب یعنی اینکه اگر غذا خورد به او نیز غذا بدهد، و اگر برای خود لباسی خرید، برای او لباس بخرد و اگر زن نافرمانی او را کرد، به روشی که خداوند برای تأدیب زنان مقرر کرده، او را تأدیب کند، به این ترتیب که نخست او به روشی نیکو بدون فحش و دشنام و حرف زشت نصیحت کند، اگر از او اطاعت کرد چه بهتر، در غیر این صورت بستر-خواب- خود را از او جدا کند، اگر در این حالت از او اطاعت کرد چه بهتر، در غیر این صورت او را بزند، ولی باید از زدن بر سر و صورت و ضربه‌ی شدید خودداری نماید. به دلیل فرموده‌ی خداوند متعال: (واللاتی تخافون نشوزهنّ فعظوهنّ واهجروهنّ فی المضاجع واضربوهنّ فإن أطعنکم فلا تبغوا علیهنّ سییلا إن الله کان علیا کبیرا) (نساء/۳۴).

« و زنانی که از سرکشی و سرپیچی ایشان بیم دارید پند و اندرزشان دهید و - اگر مؤثر واقع نشد- از همبستری با آنان خود داری کنید و بستر خویش را جدا کنید- و با ایشان سخن نگوئید و اگر باز هم مؤثر واقع نشد و راهی جز شدت عمل نبود- آنان را -تنبیه کنید و کتک مناسبی- بزنید، پس اگر از شما اطاعت کردند -ترتیب سه گانه را مراعات کنید و از اخف به اشد نروید و جز این- راهی برای -تنبیه- ایشان نجوئید - و بدانید که- بیگمان خداوند بلند مرتبه و بزرگ است».

و به دلیل فرموده‌ی پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) وقتی از او سوال شد، که حق همسران بر ما چیست؟ فرمود: (أن تطعمها إذا طعمت و تکسوها إذا اکتست و لاتضرب الوجه و لاتهجر إلا فی البیت) (صحیح ابن ماجه/۱۵۰۰/۱ و ابوداود/۶/۱۸۰/۲۱۲۸).

« هرگاه غذا خواست به او غذا بدهی و هرگاه لباس خواست برای او لباس بخری - غذا و پوشاک را فراهم کن- و صورت او را نزن و به او ناسزا نگوئی و تنها درخانه بسترش را ترک کن». از نشانه‌های تکامل اخلاقی و رشد ایمانی مرد این است که با همسرش رفیق و نرم خو باشد. همچنان پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) می فرماید:

(أكمل المؤمنین إیماناً أحسنهم خلقاً وخیارکم خیارکم لنسائهم) (صحیح ترمذی/۹۲۸).

« کاملترین مؤمنان از لحاظ ایمان، خوش اخلاق‌ترین آنان‌اند و بهترین شما کسانی هستند که برای همسران‌شان بهترین‌اند».

بنابراین، احترام به زن نشانه‌ی کمال شخصیت مسلمان است و اهانت به او نشانه‌ی پستی و فرومایگی است. از جمله احترام به زن این است که به پیروی از پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) نسبت به او مهربان باشیم و با او بازی و شوخی کنیم، چون پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) با عائشه ملاطفت می‌کرد و با او مسابقه می‌داد تا اینکه عائشه گفت: (سابقی رسول الله (صلی الله علیه وآله وسلم) فسبقته قلبنا حتی إذا أرفقتی اللحم سابقی فسبقنی، فقال هذه بئلك) (صحیح ابو داود/۷/۴۳/۲۵۶۱).

« پیامبر با من مسابقه داد از او پیشی گرفتم، بعد از مدتی که گوشت بدنم زیاد شد-چاق شدم- پیامبر با من مسابقه داد و از من پیشی گرفت و فرمود: این به آن».

پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) بازی کردن بجز با همسر را باطل می‌دانست و می‌فرمود: (کل شیء یلهو به ابن آدم فهو باطل، إلا ثلاثاً: رمیه عن قوسه، وتادیبه لفرسه، وملاعبه أهله، فإنهن من الحق) (صحیح ابن ماجه/۴۵۳۴).

« هر چیزی که انسان با آن بازی کند باطل است مگر سه چیز: تیراندازی، اسب سواری، بازی با همسر، چون این سه واقعیت هستند».

۲- از حقوق زن بر مرد این است که در برابر اذیت و آزار او صبر کرده و از اشتباهاتش درگذرد به دلیل فرموده‌ی پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم): (لا یفرک مؤمن مؤمنةً إن کره منها خلقاً رضی منها آخر) (مسلم/۱۰۹۱/۲/۴۶۹).

« هیچ مرد مؤمنی نباید کینه‌ی زن مؤمنی را به دل بگیرد، چون اگر رفتاری را از او نپسندد، رفتار دیگری را از او می‌پسندد».

در حدیثی دیگر می‌فرماید: (استوصوا بالنساء خیرا، فإنهن خلقن من ضلع، وإن أعوج ما فی الضلع أعلاه، فإن ذهبت تقیمة کسرتة، وإن ترکته لم یزل أعوج، فاستوصوا بالنساء خیرا) (متفق علیه).

« (همدیگر را نسبت به رعایت حقوق) زنان به خیر سفارش کنید آنان از استخوان دنده آفریده شده‌اند. و کج‌ترین دنده‌ها بالاترین آنها است اگر بخواهی آنها را راست کنی، آنها می‌شکنی و اگر به حال خود رها کنی همواره کج خواهد ماند، پس -نسبت به- زنان به خیر سفارش کنید».

بعضی از سلف گفته‌اند: «بدان که خوش رفتاری با زنان، دفع اذیت از آنان نیست بلکه عبارت است از اینکه به پیروی از پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) اذیت و آزار آنان را تحمل کرده و در مقابل کم عقلی و خشم آنان صبر پیشه کنیم. چون پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) سخنانش را تکرار می‌کرد- یعنی برای اولین بار سخنان او را اجرا نمی‌کردند- و بعضی از آنها او را از روز تا شب ترک می‌کردند». (مختصر منهاج القاصدین ص/ ۷۸ و ۷۹).

۳- یکی دیگر از حقوق زن بر مرد این است که او را از هر چیزی که شرف او را لکه‌دار و ناموس او را می‌شکند و به کرامت او لطمه می‌زند، محافظت کند و او را از بی‌حجابی و آرایش -برای بیگانگان- منع کند، و از اختلاط با مردان نامحرم او را باز دارد همچنانکه بر او -مرد- واجب است که به اندازه‌ی کافی وسایل و امکانات عفت را برایش فراهم کند و از او مراقبتی کافی به عمل آورد و اجازه ندهد که از نظر اخلاقی و دینی فاسد شود و فرصت و مجال خارج شدن از دستورات خدا و رسول (صلی الله علیه وآله وسلم) یا رویگردانی از حق را به او ندهد، چون او سرپرست و مسئول زن است و وظیفه دارد از او نگهداری و محافظت کند، زیرا خداوند متعال می‌فرماید: (الرجال قوامون على النساء) (نساء/ ۳۴).

« مردان سرپرست زنان هستند». و پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) می‌فرماید:

(و الرجل راع في أهله و هو مسئول عن رعيتة) (متفق علیه).

« مرد سرپرست خانواده است و نسبت به آنان سؤال می‌شود».

حق دیگر زن بر مرد این است که ضروریات دین را به او آموزش دهد یا به او اجازه دهد تا در مجالس علم حضور یابد؛ چون نیاز زن به اصلاح دین و تزکیه‌ی روح کمتر از نیاز او به خوردن و آشامیدن نیست، به دلیل فرموده‌ی خداوند متعال: (يا أيها الذين آمنوا قوا أنفسكم وأهليكم نارا وقودها الناس والحجارة) ^۱ «ای مؤمنان، خود و اهل و خانواده‌ی خویش را از آتش دوزخی برکنار دارید که هیزم آن، انسان‌ها و سنگ‌ها هستند»، همسر جزو اهل و خانواده است، و حفاظت او از آتش بوسیله‌ی ایمان و عمل صالح ممکن است و عمل صالح نیاز به علم و شناخت دارد تا ادای آن به شیوه‌ای مطلوب و مشروع ممکن باشد.

۵. حق دیگر زن بر مرد این است که او را به برپاداشتن دین خدا و مواظبت بر نمازها امر کند، به دلیل فرموده‌ی خداوند متعال: (وأمر أهلك بالصلاة و اصطبر عليها) ^۲ «اهل خانواده‌ی خود را به برپایی نماز دستور بده و نیز بر اقامه‌ی آن ثابت و ماندگار باش».

۶. حق دیگر زن بر مرد آن است که هنگام ضرورت و نیاز به او اجازه دهد از خانه‌اش خارج شود؛ مثلاً اگر بخواهد در نماز جماعت حاضر شود یا به دیدن خانواده و نزدیکان یا همسایگانش، برود به شرطی که او را به پوشیدن چادر و حجاب کامل توصیه کند و او را از آرایش و بی‌حجابی و استفاده از عطر و بوی خوش (هنگام خروج از منزل) منع کند و از اختلاط با مردان و دست‌دادن با آنان و نگاه کردن به برنامه‌های زشت تلویزیون و گوش‌دادن به آواز و موسیقی منع کند.

^۱. التحريم (۶).

^۲. طه (۱۳۲).

۷. حق دیگر زن بر مرد آن است که از فاش کردن اسرار و بازگو کردن عیوب او خودداری کند؛ چرا که مرد، امین و مدافع و حامی زن است. و از مهمترین این اسرار، اسرار زناشویی است، لذا پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) از افشای این اسرار نهی فرموده‌اند، به دلیل حدیث اسماء بنت یزید که گفت: نزد رسول الله (صلی الله علیه وآله وسلم) بودم، گروهی از مردان و زنان کنار او نشستند و فرمود: **(لعل رجلاً یقول ما یفعل بأهله و لعل امرأة تخبر بما فعلت مع زوجها؟ فأمر القوم فقلت: ای و الله یا رسول الله: إنهن لیفعلن و إنهم لیفعلون. قال فلا تفعلوا، فإما ذلک مثل شیطان لقی شیطانة فی طریق فغشیها و الناس یظنون)**^۳ «شاید بعضی از مردان و زنان اسرار زناشویی خود را بازگو کنند؟ مردم ساکت شدند، گفتم: بله، به خدا قسم، ای رسول خدا! زنان و مردان این کار را می‌کنند، پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود: این کار را نکنید، چون این کار مانند کار شیطانی نر است که شیطانی ماده را در راه می‌بیند و در حالی که مردم به آن‌ها نگاه می‌کنند، با او آمیزش می‌کند».

۸. حق دیگر زن بر مرد آن است که به پیروی از پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) در کارها با او مشورت کند. بویژه در مواردی که مربوط به او و فرزندانش می‌شود، چرا که پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) با همسرانش مشورت می‌کرد و نظر آنان را قبول می‌کرد، از جمله مشورتهای پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) با همسرانش این بود که بعد از قرارداد صلح حدیبیه به اصحابش فرمود: **(قوموا فأنحروا ثم احلقوا)** «بلند شوید، ذبح کنید و سپس سرهایتان را بتراشید». به خدا قسم تا سه بار این جمله را تکرار کرد، کسی از آنان بلند نشد، وقتی پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) دید که کسی بلند نشد، نزد امسلمه رضی الله عنها رفت و رفتاری را که از مردم سرزده بود، برایش تعریف کرد، امسلمه گفت: ای پیامبر خدا! اگر این کار (ذبح و تراشیدن سر) را دوست داری، بیرون برو و تا شتر خود را ذبح نکرده‌ای و آرایشگری را صدا نکرده‌ای که سرت را بتراشد با هیچ کس حتی یک کلمه حرف نزن، پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) بیرون رفت و تا این عمل را انجام نداد، با هیچ کس از آن‌ها صحبت نکرد. وقتی که اصحاب این وضعیت را دیدند، بلند شدند و ذبح کردند و سر یکدیگر را تراشیدند، به طوری که نزدیک بود از روی ناراحتی (وسرعت کار) یکدیگر را بکشند^۴. به این صورت خداوند نظر امسلمه، همسر پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) را برای او مایه‌ی خیر قرار داد، بر خلاف ضرب‌المثلهای ظالمانه‌ای که در میان مردم رواج دارد و آن‌ها را از مشورت با زنان برحذر می‌دارند و می‌گویند: مشورت با زنان اگر سود داشته باشد، به ویرانی یکسال و اگر سود نداشته باشد، به ویرانی تمام عمر منجر می‌شود.

۹. یکی دیگر از حقوق زن بر مرد آن است که بعد از عشاء فوراً نزد او برگردد و تا ساعات آخر شب، به شب‌نشینی خارج از منزل مشغول نشود؛ چون این امر اگر موجب وسوسه و شک و تردید در دل زن نگردد، حداقل موجب تشویش و اضطراب او بخاطر شوهرش می‌گردد. بلکه از جمله حق زن بر مرد آن است که در خانه، دور از همسرش شب را سپری نکند اگرچه هنگام نماز باشد تا حق او را ادا کرده باشد. و از این رو پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) دوری از زن در شب را انکار کرد و فرمود: **(ان لزوجک علیک حقاً)**^۵ (همانا همسر شما بر شما حق دارد).

۱۰. یکی دیگر از حقوق زن بر مرد این است که بین او و هوواش- اگر هوو داشت- در خوردن و نوشیدن و لباس و مسکن و شب‌گذرانی در بستر، عدالت برقرار کند و در این زمینه‌ها مرتکب ظلم و بی‌عدالتی نشود. چون خداوند این اعمال را حرام دانسته است، پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) می‌فرماید:

^۳ صحیح (آداب الزفاف ۷۲).

^۴ صحیح: خ (۲۷۳۲، ۵/۳۲۹/۲۷۳۱).

^۵ متفق علیه خ (۲۱۷/۱۹۷۵، ۴/۲۱۸)، م (۱۱۵۹-۱۸۲-۲/۸۱۳)، نس (۴/۲۱۱).

(من كان له إمرأتان فمال الي إحداهما دون الأخرى جاء يوم القيامة و شقه مائل)^٦ «اگر کسی دو زن داشته باشد و به یکی از آن‌ها بیش از دیگری توجه کند روز قیامت در حالی می‌آید که یک طرفش کج است».

برادران مسلمان! این بود حقوق همسرانتان بر شما، پس در ادای آن‌ها بکوشید و کوتاهی نکنید؛ چرا که رعایت این حقوق اسباب خوشبختی زندگی زناشویی و آرامش خانوادگی شما را فراهم کرده و مشکلاتی را که باعث سلب آرامش و محبت و مهربانی شما می‌شود، از بین می‌برد، و به زنان یادآوری می‌کنیم که از تقصیر و کوتاهی شوهرانشان چشم‌پوشی نکنند و در مقابل کوتاهی شوهرانشان، در خدمت کردن به آن‌ها دریغ نورزند؛ چون با این کار، زندگی مشترک آن‌ها با خوبی و خوشبختی تداوم پیدا می‌کند.

حقوق مردان بر زنان عبارتند از:

حق مرد بر زن بسیار بزرگ است، رسول الله (صلی الله علیه وآله وسلم) اهمیت آن را در فرمایشاتشان روشن کرده است. حاکم و غیره از حدیث ابوسعید روایت می‌کنند که پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود: **(حق الزوج علی زوجته أن لو كانت به قرحة فلحستها ما أدت حق)**^٧ «حق شوهر بر همسرش آن قدر است که اگر زخمی بر شوهرش باشد و آن را با زبانش پاک کند باز هم حق او را ادا نکرده است».

زن خردمند و هوشیار زنی است که آن‌چه را خداوند و رسولش بزرگ دانسته‌اند بزرگ بداند و حق شوهرش را به خوبی ادا کند و در اطاعت از او کوشش نماید، چون اطاعت از شوهر موجب وارد شدن به بهشت می‌شود، پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) می‌فرماید: **(إذا صلت المرأة خمسها، و صامت شهرها، و حفظت فرجها، و أطاعت زوجها، قيل لها ادخلى الجنة من أي أبوابها شئت)**^٨ «اگر زن نمازهای پنجگانه را به‌جا آورد و روزه‌ی رمضان را بگیرد و شرمگاهش را حفظ کرده و از شوهرش اطاعت کند به او گفته می‌شود از هر دری از درهای بهشت که می‌خواهی داخل شو».

پس ای زن مسلمان! دقت کن که چگونه پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) اطاعت از شوهر را از موجبات دخول به بهشت دانسته و آن را در ردیف نماز و روزه قرار داده است، پس از او اطاعت کن و از نافرمانی او بپرهیز، چون نافرمانی از او، خشم خدای سبحان را به همراه دارد. پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) می‌فرماید: **(و الذی نفسی بیده، ما من رجل یدعوا امرأته إلی فرأشه فتأبى علیه إلا کان الذی فی السماء ساخطاً علیها حتی یرضی عنه)**^٩ «قسم به ذاتی که جانم در دست او است هر مردی که همسرش را به بسترش فراخواند و او سر باز زند، ذاتی که در آسمان است از او ناراض می‌شود تا وقتی که شوهرش از او راضی شود».

پس ای زن مسلمان! بر تو واجب است که:

١. در هر چیزی که شوهرت امر می‌کند و خلاف شرع نیست از او اطاعت کنی، البته با وجود این، از افراط و رزیدن در فرمانبرداری بقدری که منجر به ارتکاب معصیت شود، دوری کن، چون اگر در مخالف با شرع با او اطاعت کنی گناهکار می‌شوی.

٦. صحیح: (الإرواء ٢٠١٧)، (ص، ج ١٦٠٣)، د (٦/١٧١/٢١١٩)، ت (٢/٣٠٤/١١٥٠)، نس (٧/٦٣)، ج (١/٦٣٣/١٩٦٩)، ابوداود و ترمذی و نسائی و ابن‌ماجه با الفاظی متقارب این حدیث را روایت کرده‌اند.

٧. صحیح (ص، ج ٣١٤٨)، أ (١٦/٢٢٧/٢٤٧).

٨. صحیح: (ص، ج ٦٦٠)، أ (١٦/٢٢٨/٢٥٠).

٩. صحیح: (ص، ج ٧٠٨٠)، م (٢/١٦١٠-١٢١-١٤٣٦).

از جمله فرمانبرداری در معصیت این است که مثلاً هنگام آرایش برای او، در کندن موی صورتت از او اطاعت کنی چون پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) زنی را که موی صورت زنان دیگر را می‌کند و زنی که موی صورتش کنده می‌شود، را لعنت کرده است.^{۱۰}

یا در برداشتن روسری هنگام خروج از خانه، از او اطاعت کنی؛ چرا که دوست دارد که به زیبایی شما در میان مردم افتخار کند، پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) می‌فرماید: (صنفان من امتی أهل النار لم أرهما، قومٌ معهم سیاط کأذناب البقر یضربون بها الناس و نساء کاسیات عاریات ممیلات، ماتلات رؤسهن کأسنمة البخت المائلة، لا یدخلن الجنة و لا یجدن ریحها، و إن ریحها لیوجد من مسیرة کذا و کذا)^{۱۱} «دو دسته از امت من از اهل آتش‌اند که هنوز آن‌ها را ندیده‌ام، دسته‌ای که شلاق‌هایی مانند دم گاو در دست دارند و با آن مردم را می‌زنند و دسته‌ای دیگر زنانی هستند که در عین اینکه لباس بر تن دارند، عریان هستند، از اطاعت خدا روی‌گردان هستند و مردم را بر این کار تشویق می‌کنند، سرهایشان را مانند کوهان شتر خمیده می‌کنند. این گروه از زنان وارد بهشت نمی‌شوند و بوی بهشت به مشامشان نمی‌رسد در حالی‌که بوی آن از فاصله‌ی فلان و فلان به مشام می‌رسد».

همچنین برای زن حرام است که اگر شوهرش در زمان قاعدگی یا از طریق غیر مشروع قصد آمیزش جنسی با او داشت، از او اطاعت کند؛ چون پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) می‌فرماید: (من أتى حائضاً أو امرأة فی دبرها، أو کاهناً فصدقه بما یقول فقد کفر بما أنزل علی محمد)^{۱۲} «هر کس در زمان قاعدگی یا از غیر محل نسل با همسرش آمیزش کرد یا نزد کاهنی برود و آنچه را (کاهن) می‌گوید تصدیق کند، به آنچه بر محمد (صلی الله علیه وآله وسلم) نازل شده کافر شده است».

زن همچنین باید در رفتن به میان مردان و اختلاط و دست‌دادن به آنان از اطاعت شوهرش اجتناب کند، چون خداوند متعال می‌فرماید: (و إذا سألتهم فسالوهم من وراء حجاب)^{۱۳} «هنگامی که از آنان چیزی از وسایل منزل خواستید از پس پرده از ایشان بخواهید».

و پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) می‌فرماید: (یاکم و الدخول علی النساء قیل یا رسول الله: أفرأیت الحموی و هو قریب الزوج کأخیه و ابن أخیه و عمه و ابن عمه و نحوهم- قال: الحموی الموت) «از داخل شدن بر زنان بپرهیزید، گفته شد ای رسول الله! نظرت درباره‌ی حموی (نزدیکان شوهر برادر و پسر برادر و عمو و پسر عمو و مانند آن‌ها) چیست؟ فرمود: حموی مرگ است».

پس هر چیزی را که مخالف شرع پروردگار است بر این اقیاس کن، لذا به آنچه تو را به اطاعت از همسرت مجبور می‌کند فریب مخور، بطوری‌که در گناه هم از او پیروی کنی، چون اطاعت در معروف است، و در نافرمانی خالق نباید از مخلوق پیروی شود.

۲. حق دیگر شوهر بر همسرش این است که ناموس او را حفظ و از شرف خود مواظبت کند، و از مال و فرزندان و دیگر شئونات منزل همسرش پاسداری نماید. به دلیل فرموده خداوند متعال: (فالصالحات قانتات حافظات للغیب بما حفظ الله)^{۱۴} «پس زنان صالح آنانی هستند که فرمانبردار (اوامر خدا و مطیع دستور شوهران خود) بوده و اسرار (زناشویی) را نگه می‌دارند چرا

۱۰. متفق علیه خ (۸/۶۳۰/۴۸۸۶)، م (۳/۱۶۷۸/۲۱۲۵)، د (۱۱/۳۲۵/۴۱۵۱)، نس (۸/۱۴۶)، ت (۴/۱۹۳/۲۹۳۲)، جه (۱/۶۴۰/۱۹۸۹).

۱۱. صحیح: (ص. ج ۳۷۹۹)، (مختصر ۱۳۸۸)، م (۳/۱۶۸۰/۲۱۲۸).

۱۲. صحیح: (آداب الزفاف ۳۱)، جه (۱/۲۰۹/۶۳۹) در روایت ترمذی (فصدقه بما یقول) وجود ندارد.

۱۳. الاحزاب (۵۳).

۳. متفق علیه خ (۹/۳۳۰/۵۲۳۲)، م (۴/۱۷۱۱/۲۱۷۲)، ت (۲/۳۱۸/۱۱۸۱).

۳. النساء (۳۴).

که خداوند به حفظ (آن‌ها) دستور داده است». و پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) می‌فرماید: **(والمراة راعية فی بیت زوجها و مسئولة عن رعيتها)**^{۱۵} «و زن در خانه شوهرش نگهدار و در برابر زیردستانش مسئول است».

۳. حق دیگر مرد بر زن آن است که زن خود را برای شوهرش بیاراید و همیشه در رویش بخندد و عبوس نباشد و خودش را طوری نشان ندهد که شوهرش از او بدش بیاید، طبرانی از حدیث عبدالله بن سلام روایت کرده که پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود: **(خیر النساء من تسرک إذا أبصرت، تعطیک إذا أمرت، و تحفظ غیبتک فی نفسها و مالک)**^{۱۶} «بهترین زنان زنی است که وقتی به او نگاه می‌کنی، تو را خوشحال و وقتی که به او امر می‌کنی تو را اطاعت کند و در غیاب تو حافظ خود و مال شما باشد».

بسی جای تعجب است که زن در خانه خود و در کنار همسرش به خودش نرسد، ولی هنگام خارج شدن از خانه در آراسته‌کردن خود مبالغه کند طوری که در مورد او این گفته صادق است که: (میمون خانه و آهوی خیابان) است، پس ای کنیز خدا! درباره‌ی خود و شوهرت از خدا بترس که شوهرت مستحق‌ترین مردم به زینت و آرایش تو است. و پرهیز کن از این‌که خود را برای مردان نامحرم بیارایی؛ چون این کار نوعی بی‌حجابی و حرام است.

۴. حق دیگر مرد بر همسرش آن است که در خانه بماند و بدون اجازه شوهرش خارج نشود حتی اگر برای رفتن به مسجد باشد. به دلیل فرموده خداوند متعال: **(و قرن فی بیوتکن)**^{۱۷} «و در خانه‌هایتان بمانید».

۵. یکی دیگر از حقوق مرد بر زن این است که بدون اجازه شوهرش کسی را به خانه راه ندهد، رسول‌الله (صلی الله علیه وآله وسلم) فرموده: **(فحقکم علیهن ألا یوطنن من تکرهون، و لا یأذن فی بیوتکم لمن تکرهون)**^{۱۸} «حق شما بر زنان این است که ناموستان را حفظ کنند و کسی را که دوست ندارید به خانه‌هایتان راه ندهند».

۶. حق دیگر مرد بر زن آن است که از دارایی شوهرش مواظبت کند و بدون اجازه آن را صرف نکند، به دلیل فرموده‌ی پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم): **(و لا تنفق امرأة شیئاً من بیت زوجها، إلا بإذن زوجها، قیل و لا الطعام؛ قال: ذلک أفضل أموالنا)** (حسن، ص.ج ۵۹/۱۸) «زن نباید از مال شوهرش مصرف کند، مگر این‌که شوهرش به او اجازه دهد، گفته شد حتی غذا؟ فرمود: آن بهترین اموالمان است».

بلکه حق شوهر بر همسرش این است که حتی از مال شخصی خود هم بدون اجازه شوهرش مصرف نکند. به دلیل فرموده‌ی رسول‌الله (صلی الله علیه وآله وسلم): **(لیس للمرأة أن تنتهک شیئاً من مالها إلا بإذن زوجها)**^{۱۹} «زن نمی‌تواند در مال خودش تصرف کند مگر به اجازه شوهرش».

۷. حق دیگر مرد بر زن آن است که در حضور شوهرش روزه‌ی نفلی نگیرد مگر این‌که به او اجازه دهد؛ به دلیل فرموده‌ی پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم): **(لا یحل للمرأة أن تصوم و زوجها شاهد إلا بإذنه)**^{۲۰} «جایز نیست که زن در حضور شوهرش روزه بگیرد مگر به اجازه‌ی او».

^{۱۵} . قسمتی از حدیث (والرجل را...) که قبلاً بیان شد.

^{۱۶} . صحیح: (ص.ج ۳۲۹۹).

^{۱۷} . الاحزاب (۳۳).

^{۱۸} . این حدیث قسمتی از حدیث (ألا إن لکم علی نساءکم حقاً...) است که قبلاً بیان شد.

^{۱۹} . آلبانی این حدیث را در (الصحیحة، ۷۷۵) تخریج کرده و گفته است: تمام در کتاب (الفوائد ۲/۱۸۲/۱۰) از طریق عنبه بن سعید از حماد مولى بنی أمیه از جناح مولى ولید از وائله روایت کرده است، سپس گفته است: سند این حدیث ضعیف است ولی این حدیث شواهد دیگری دارد که بر ثبوت آن دلالت می‌کند آه.

۸. حق دیگر مرد بر زن آن است که وقتی زن از مال خود برای خانه یا فرزندانش مصرف می‌کند بر شوهرش منت نگذارد چون منت نهادن اجر و پاداش را از بین می‌برد، خداوند متعال می‌فرماید: **(يا أيها الذين آمنوا لا تبطلوا صدقاتكم بالمن و الأذى^{۲۱})** : «ای کسانی که ایمان آورده‌اید بذل و بخششهای خود را با منت نهادن و آزار رساندن پوچ و تباه نسازید».

۹. حق دیگر مرد بر زن آن است که به کم راضی شود و به آنچه موجود است قناعت کند و چیزی را که خارج از توان شوهرش است از او نخواهد، خداوند متعال می‌فرماید: **(لينفق ذو سعة من سعته و من قدر عليه رزقه فلينفق مما آتاه الله لا يكلف الله نفساً إلا ما آتاهما سيجعل الله بعد عسر يسراً^{۲۲})** : آنان که دارا هستند از دارایی خود (برای زن شیرده به اندازه‌ی توان خود) خرج کنند و آنان که تنگ‌دست هستند از چیزی که خدا بدیشان داده است، خرج کنند. خداوند هیچ کسی را جز بدان اندازه که بدو داده است مکلف نمی‌سازد، خداوند بعد از سختی و ناخوشی، گشایش و خوشی پیش می‌آورد».

۱۰. حق دیگر مرد بر زن آن است که فرزندانش را به خوبی تربیت کند و در حضور شوهرش از فرزندانش ناراحت نشود و بر آن‌ها دعای شر نکند و آن‌ها را دشنام ندهد چون این‌کار باعث ناخرسندی شوهرش می‌شود، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم) می‌فرماید: **(لا تؤذی امرأة زوجها فی الدنيا إلا قالت زوجته من الحور العین: لا تؤذیه قاتلک الله، فإنما هو دخیل عندک یوشک أن یفارقک الینا)^{۲۳}**

«هر زنی که شوهرش را در دنیا اذیت کند، همسرش از حوریان بهشتی می‌گوید: خدا ترا بکشد! او را اذیت نکن! او اینک نزد تو است و به زودی از تو جدا می‌شود و نزد ما می‌آید».

۱۱. حق دیگر مرد بر زن آن است که با پدر و مادر شوهر او خوش برخورد باشد؛ زیرا زنی که با پیامبر و مادر و نزدیکان شوهرش بدی کند در واقع به شوهرش بدی کرده است.

۱۲. حق دیگر مرد بر زن آن است که هرگاه شوهرش او را به بستر خودش فراخواند، امتناع نرزد، به دلیل فرموده‌ی رسول الله (صلی الله علیه و آله وسلم) : **(إذا دعا الرجل إلى فراشه فلم تأته فبات غضبان علیها لعنتها الملائكة حتى تصبح)^{۲۴}** «هرگاه مرد از همسرش خواست تا در بسترش حاضر شود و همسرش امتناع ورزید و شوهرش از او خشمگین شد، ملائکه تا صبح او را لعنت می‌کنند».

و در حدیثی دیگر می‌فرماید: **(إذا دعا الرجل زوجته لحاجته فلتاته و إن كانت علی التنور)^{۲۵}** «هرگاه مرد همسرش را برای نیازش فراخواند، باید نزد او برود اگر چه بر تنور باشد (مشغول پخت و پز باشد)».

۱۳. حق مرد بر زن آن است که در افشای اسرار خانوادگی خودداری کند. از مهمترین اسراری که زنان در پوشیده نگه‌داشتن آن سهل‌انگاری می‌کنند و آن را فاش می‌کنند، اسرار و کارهایی است که زن و مرد در بستر انجام می‌دهند، در حالی که پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) از این کار نهی کرده است. از اسماء بنت یزید رضی الله عنها روایت است که گفت: نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) بودم و زنان و مردانی هم دور او نشسته بودند، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم) فرمود: **(لعل رجلاً یقول ما یفعل بأهله و لعل امرأة تخبر بما فعلت مع زوجها؟ فأرم القوم فقلت: ای و الله یا رسول الله: إنهن لیفعلن و إنهم لیفعلون. قال فلا تفعلوا، فإنما ذلک مثل شیطان لقی شیطانة فی طریق فغشیها و الناس یظنرون)^{۲۶}** «شاید بعضی از مردان و زنان اسرار زناشویی خود را بازگو کنند؟ مردم ساکت

۲۰. صحیح (ص. ج ۷۶۴۷)، خ (۹/۲۹۵/۵۱۹۵).

۲۱. البقرة (۲۶۴).

۲۲. الطلاق (۷).

۲۳. ت (۲/۳۲۰/۱۱۸۴).

۲۴. متفق علیه: خ (۹/۲۹۴/۵۱۹۴)، م (۲/۱۰۶۰/۱۴۳۶)، د (۶/۱۷۹/۲۱۲۷).

۲۵. صحیح: (آداب الزفاف ۷۲)، أ (۱۶/۲۲۳/۲۳۷).

شدند، گفتم: بله، به خدا قسم ای رسول خدا! زنان و مردان این کار را می‌کنند، پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود: این کار را نکنید چون این کار مانند کار شیطانی نر است که شیطانی ماده را در راه می‌بیند و در حالی که مردم به آن‌ها نگاه می‌کنند، با او آمیزش می‌کند».

۱۴. حق دیگر مرد بر زن آن است که بر تداوم و گذراندن زندگی با او حریص باشد و بی‌مورد از او تقاضای طلاق نکند. از ثوبان (رضی الله عنه) روایت است که پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود: (أیما امرأة سألت زوجها الطلاق من غیر ما بأس فحرام علیه رائحة الجنة)^{۲۶} «هر زنی که بدون سبب از شوهرش تقاضای طلاق کند، بوی بهشت بر او حرام است».

و در حدیث دیگری می‌فرماید: (المختلعات هن المنافقات)^{۲۷} «زنانی که خلع (تقاضای طلاق) می‌کنند، منافق‌اند».

ای زن مسلمان! این بود حقوق شوهرت بر تو؛ لازم است که با تمام توان در ادای آن‌ها تلاش کنی و از کوتاهی شوهرت در حق خودت چشم‌پوشی کنی؛ چون با این کار محبت و رحمت پایدار می‌ماند و خانواده‌ها اصلاح می‌شوند و با اصلاح خانواده‌ها جامعه اصلاح می‌شود.

^{۲۶} صحیح: (الإرواء ۲۰۳۵)، ت (۲/۲/۳۲۹/۱۱۹۹)، د (۶/۳۰۸/۲۲۰۹)، ج (۱/۶۲۲/۲۰۵۵).

^{۲۷} صحیح (ص. ج ۶۶۸۱)، (الصحيحة ۶۳۲)، ت (۲/۳۲۹/۱۱۹۸).